Més de 40 setmanes als més venuts dels Estats Units

MARK SULLIVAN

SOTA UN CEL ESCARLATA

Basada en la història real de Pino Lella, un jove que va salvar jueus i va ser espia per als Aliats en la Itàlia ocupada pels nazis.

Capital Books

«Una història increïble, bellament escrita, i un llibre delicat i noble.» – James Patterson

«*Sota un cel escarlata* ho té tot: heroisme, coratge, terror, amor veritable, venjança, compassió davant la pitjor maldat humana. Sullivan ens mostra la guerra tal com és, amb totes les seves complexitats, lleialtats contradictòries i preguntes sense resoldre, però sobretot ens fa conèixer la figura extraordinària de Pino Lella, i com la voluntat de viure amb passió el va salvar.» – Joseph Finder

«Un thriller emocionant, tens... narra la veritable història dels esforços d'un jove italià per frustrar els nazis.» – *Shelf Awareness*

«Ambiciós, excitant, com les històries més exuberants, i amb un rerefons d'heroisme i tragèdia, *Sota un cel escarlata* és com algunes fotos emblemàtiques de la Segona Guerra Mundial: un rostre ple d'esperança i de llàgrimes, la història d'algú molt humil que va acabar sent molt important.» – Andrew Gross

«Una recerca minuciosa (...) una lectura captivadora.»
– *RT Book Reviews*

«Acció, aventura, amor, guerra i un heroi èpic –en un dels moments més foscos de la història–, *Sota un cel escarlata* té tot el que se li pot demanar a una excepcional novel·la de la Segona Guerra Mundial.» – Tess Gerritsen

«Aquesta novel·la és Mark Sullivan al màxim nivell, amb la prosa enèrgica i commovedora que demostra el toc d'un artista i l'ull d'un periodista. A *Sota un cel escarlata* conjura una època duríssima amb la facilitat d'un mag. Mai no s'ha mostrat la Segona Guerra Mundial a Itàlia d'una manera tan vívida.» – Gregg Hurwitz

SOTA UN CEL ESCARLATA

Capital Books
14

Amb suport del Departament de Cultura

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Beneath a Scarlet Sky by Mark Sullivan

© 2017 Mark Sullivan

© 2018 Alexandre Gombau i Arnau, per la traducció

© Bundesarchive, per la imatge de portada

© 9 Grup Editorial, per l'edició
Capital Books
c. Mallorca, 314, 1r 2a B • 08037 Barcelona
T. 93 363 08 23
info@capitalbooks.cat
www.capitalbooks.cat

Disseny: J. Mauricio Restrepo

Primera edició: gener de 2019
ISBN: 978-84-948532-0-3
DL B 30098-2018
Imprès a Romanyà Valls, SA

Tots els drets reservats.

SOTA UN CEL ESCARLATA

MARK SULLIVAN

Traducció d'Alexandre Gombau i Arnau

Capital Books

Als vuit mil jueus italians que no es van poder salvar.
Als milions que la maquinària de guerra nazi va esclavitzar,
i als incomptables que no van tornar a casa.
I a en Robert Dehlendorf, que va escoltar el relat primer,
i que em va rescatar.

Tot i que està basada en una història real
amb personatges autèntics, aquesta és una obra de ficció,
producte de la imaginació de l'autor.

PREFACI

A l'entrada del febrer del 2006 tenia quaranta-set anys i em trobava al punt més baix de la meva vida.

El meu germà petit, que a més era el meu millor amic, havia mort ofegat l'estiu anterior. Jo havia escrit una novel·la que no agradava a ningú, estava embolicat en un litigi comercial i em trobava al caire de la desfeta en el terreny personal.

Conduint tot sol per una autopista de Montana al capvespre, vaig començar a pensar en les meves pòlisses d'assegurances i em vaig adonar que, per a la meva família, valia molt més mort que viu. Em va passar pel cap estampar-me contra un pilar de l'autopista. Nevava i hi havia poca llum. Ningú no s'hauria plantejat la possibilitat d'un suïcidi.

Però llavors, em van venir al cap la meva dona i els meus fills enmig dels remolins de neu, i el cor se'm va fer enrere. Quan vaig parar al voral, tremolava sense control. A punt d'ensorrar-me, vaig acotar el cap i vaig suplicar ajuda a Déu i a l'univers. Vaig pregar per una història, alguna cosa més important que jo, un projecte en el qual em pogués perdre.

I tant si us ho creieu com no, aquella mateixa nit, en un sopar a Bozeman, un poble de l'estat de Montana (ves per on), vaig sentir uns fragments d'un relat inèdit i extraordinari de la Segona Guerra Mundial que tenia un noi italià de disset anys com a heroi.

La meva primera reacció va ser que el relat de la vida d'en Pino Lella durant els vint-i-tres darrers mesos de la guerra no podia ser cert. Que l'hauríem sentit abans. Però llavors em vaig assabentar que, sis dècades després, en Pino encara era viu i que havia tornat a Itàlia després d'haver passat gairebé trenta anys a Beverly Hills i Mammoth Lakes, a l'estat de Califòrnia.

Li vaig telefonar. Al principi el senyor Lella es va mostrar molt reticent a parlar amb mi. Deia que no era cap heroi, sinó més aviat un covard, cosa que encara em va intrigar més. Finalment, després d'unes quantes trucades més, va accedir a veure'm si anava jo a Itàlia.

Vaig agafar un vol i vaig passar tres setmanes amb en Pino a la vella casa del poblet de Lesa, a la riba del llac Maggiore, al nord de Milà. Aleshores tenia setanta-nou anys, però es conservava fort, robust, atractiu, encantador, divertit i, sovint, esquiu. El vaig escoltar durant quatre hores seguides mentre recapitulava el passat.

Part de les seves memòries eren tan vívides que semblaven agafar cos allà mateix, davant meu. D'altres eren més difuses i calia aportar-hi llum amb un interrogatori més profund. Certs esdeveniments i personatges els evitava clarament, i sobre d'altres semblava témer parlar. Quan el pressionava sobre aquells temps dolorosos, el pobre vell explicava tragèdies que ens arrencaven les llàgrimes a tots dos.

En aquell primer viatge també vaig parlar amb historiadors sobre l'holocaust a Milà i vaig entrevistar capellans catòlics i partisans de la resistència. Vaig visitar tots els escenaris principals amb en Pino. Vaig esquiar i vaig fer muntanyisme als Alps per conèixer les rutes d'evasió. Vaig sostenir el pobre vell quan es va ensorrar de pena al Piazzale Loreto, i vaig comprovar com el dolor de la pèrdua el destrossava als carrers dels voltants del Castell Sforzesco. Em va mostrar el lloc on va veure per últim cop Benito Mussolini. A la gran catedral de Milà, el Duomo, vaig veure com li tremolava la mà mentre encenia una espelma pels morts i els màrtirs.

Tot aquell temps vaig escoltar un home que repassava gairebé dos anys de la seva extraordinària vida, dels disset als pràcticament dinou anys, amb alts i baixos, destrets i èxits, amor i desengany. Els meus problemes personals, i la meva vida en general, semblaven minúsculs i insignificants en comparació d'allò que ell havia hagut de suportar amb una edat inconcebiblement jove. I aquesta mirada sobre els drames de la vida em va oferir una nova perspectiva. Vaig començar a recuperar-me, i en Pino i jo ens vam fer bons amics. Quan vaig tornar a casa, feia anys que no em sentia tan bé.

Aquell viatge en va portar quatre més al llarg de la dècada següent, i em va permetre fer recerca sobre el relat d'en Pino mentre escrivia altres llibres. Vaig entrevistar el personal de Yad va-Xem, el principal centre educatiu i memorial de l'holocaust d'Israel, i historiadors d'Itàlia, Alemanya i els Estats Units. Em vaig passar setmanes documentant-me als arxius de guerra d'aquests tres països i del Regne Unit.

Vaig recollir testimonis de supervivents (almenys d'aquells que vaig poder trobar) perquè corroboressin els diferents esdeveniments de la versió d'en Pino, a més dels descendents i amics d'aquells que feia molt de temps que havien mort, com ara l'Ingrid Bruck, la filla del misteriós general nazi que embrolla encara més el nucli del relat.

Quan m'era possible, afegia fets recollits a partir d'aquests arxius i d'entrevistes i testimonis. Però de seguida em vaig adonar que, a causa de la crema generalitzada de documents per part dels nazis a mesura que la Segona Guerra Mundial s'acostava a la fi, la documentació del passat d'en Pino, en el millor dels casos, havia quedat dispersa.

També m'ho va posar difícil una mena d'amnèsia col·lectiva sobre Itàlia i els italians després de la guerra. S'han escrit piles de llibres sobre el Dia D, les campanyes dels aliats a l'Europa occidental i els esforços de gent valenta que va arriscar la vida per salvar jueus en altres països europeus. Però l'ocupació nazi d'Itàlia i

la xarxa catòlica clandestina que es va muntar per salvar jueus italians ha rebut poca atenció. Prop de seixanta mil soldats aliats van morir en els combats per alliberar Itàlia. Més de cent quaranta mil italians van morir durant l'ocupació nazi. I, tanmateix, els historiadors han escrit ben poc sobre la batalla d'Itàlia, allò que s'ha acabat anomenant el «front oblidat».

Bona part de l'amnèsia la van originar els italians que havien sobreviscut. Com em va dir un vell partisà: «Encara érem joves i volíem oblidar. Volíem deixar enrere les atrocitats que havíem viscut. A Itàlia no en parla ningú, de la Segona Guerra Mundial, de manera que ningú no la recorda.»

A causa de la crema de documents, de l'amnèsia col·lectiva i de la mort de molts dels protagonistes, quan vaig conèixer aquest relat em vaig veure obligat a reconstruir escenes i diàlegs basant-me únicament en la memòria d'en Pino dècades més tard, a més de les escasses proves físiques que se'n conserven i de la meva imaginació alimentada de recerca i sospites fonamentades. En alguns casos, també, he barrejat o condensat fets i personatges pel bé de la coherència narrativa, i he adaptat sense complexos altres incidents que em van descriure de manera molt més esbiaixada.

De resultes d'això, la història que esteu a punt de començar a llegir no és una obra de no-ficció, sinó una novel·la de ficció biogràfica i històrica que s'ajusta força al que li va passar a en Pino Lella entre el juny de 1943 i el maig de 1945.

«L'amor tot ho pot.»
Virgili

PART I

QUE NO DORMI NINGÚ

Capítol 1

9 de juny de 1943
Milà, Itàlia

1

Com tots els faraons, emperadors i tirans abans que ell, el Duce havia vist alçar-se el seu imperi únicament per veure com s'ensorrava. De fet, aquella tarda a les acaballes de la primavera, el poder s'escolava entre els dits de Benito Mussolini com s'escola l'alegria del cor d'una jove vídua.

Els malmesos exèrcits del dictador feixista s'havien retirat del nord d'Àfrica. Les forces aliades es preparaven per prendre Sicília. I cada dia Adolf Hitler enviava més tropes i subministraments al sud per fortificar la bota d'Itàlia.

Tot això en Pino Lella ho sabia pels informes de la BBC, que escoltava amb la ràdio d'ona curta a la nit. Havia vist amb els seus propis ulls el nombre creixent de nazis allà on anava. I tanmateix, mentre recorria els carrers medievals de Milà, ignorava feliçment com havien anat escalant les forces del conflicte. La Segona Guerra Mundial es reduïa a comunicats de premsa, res més, escoltats i oblidats tot seguit... per ser substituïts per fantasies sobre tres dels seus temes preferits: les noies, la música i el menjar.

Al cap i a la fi només tenia disset anys, feia un metre vuitanta-cinc centímetres i pesava setanta-cinc quilos, era llargarut i

esprimatxat, de mans i peus grossos, cabells rebels i prou acne i matusseria perquè cap de les noies a les quals havia demanat d'anar al cine l'hi volgués acompanyar. Tot i això, com que ell era així, no es desanimava.

Ple de confiança, caminava amb els seus amics fins a la plaça de davant del Duomo, la basílica de Santa Maria Nascente, la impressionant catedral gòtica que hi ha just al centre de Milà.

–Avui coneixeré una noia preciosa –va comentar, esgrimint un dit cap a l'amenaçador cel escarlata–. I ens enamorarem bojament i amb molt de dramatisme, i viurem grans aventures amb música, menjar, vi i intrigues cada dia, tot el dia.

–Vius en un món de fantasia –va replicar en Carletto Beltramini, el seu millor amic.

–No és cert –va dir l'altre arrufant el nas.

–I tant que sí –va assegurar el germà d'en Pino, en Mimmo, dos anys més petit–. T'enamores de totes les noies maques que veus.

–Però cap correspon el seu amor –va apuntar en Carletto. Un nano amb cara de lluna i cos escanyolit, força més baix que en Pino.

En Mimmo, que encara era més baixet, va dir:

–Ben cert.

En Pino no els va fer cas.

–És ben clar que no sou romàntics.

–Què passa allà? –va preguntar el seu amic, assenyalant unes colles d'homes que treballaven a fora del Duomo.

Uns col·locaven posts de fusta sobre les obertures que normalment permetien admirar els vitralls de la catedral. D'altres afegien sacs de sorra, que descarregaven d'uns camions, a un mur cada vegada més gros al peu de la catedral. I uns altres muntaven projectors de llum sota l'atenta mirada d'un grapat de capellans apostats vora la doble porta central de la catedral.

–Vaig a esbrinar-ho –va dir en Pino.

–Jo primer –va engegar el seu germà petit, i es va allunyar ràpidament cap als obrers.

–Amb en Mimmo tot és una competició –va deixar anar en Carletto–. Ha d'aprendre a tranquil·litzar-se.

En Pino va riure i llavors va comentar per sobre l'espatlla:

–Si saps com, digue-ho a la mare.

Esmunyint-se entre els obrers, el noi es va acostar directament als capellans per tocar-li l'espatlla a un d'ells.

–Disculpeu, pare.

El religiós, de poc més de vint anys, era tan alt com en Pino, però més corpulent. Es va girar, es va mirar l'adolescent des dels esglaons del pòrtic (fixant-se en les sabates noves, els pantalons de lli gris, la camisa blanca acabada de planxar i un mocador verd lligat al coll que la mare li havia regalat per l'aniversari) i llavors li va sostenir l'esguard com si pogués veure quina en duia de cap i estar al corrent dels seus pensaments pecaminosos d'adolescent.

–Estic al seminari. Encara no m'han ordenat. No porto alçacoll.

–Ah, sí, perdó –va dir en Pino, intimidat–. Només volia saber per què posen aquests llums.

Abans que el jove seminarista pogués respondre, una mà ossuda el va agafar pel colze dret. Es va apartar per fer lloc a un curat menut i encorbat, de cinquanta anys i escaig, que vestia sotana blanca i birret vermell. En Pino el va reconèixer a l'instant, i va notar com se li enfonsava l'estómac mentre posava un genoll a terra davant el cardenal de Milà.

–Monsenyor cardenal –el va saludar, acotant el cap.

–Adreça-t'hi com a «eminència» –va apuntar el seminarista amb sequedat.

El noi va alçar la vista, desconcertat.

–La meva mainadera britànica em va ensenyar a dir «monsenyor cardenal» si algun dia em trobava davant d'un cardenal.

El rostre adust del jove religiós va adoptar un posat petri; el

cardenal Ildefonso Schuster, però, va deixar escapar una rialleta i va comentar:

–Em penso que té raó, Barbareschi. A Anglaterra se m'adreçarien com a «monsenyor cardenal».

El cardenal Schuster era tan famós com poderós, a Milà. Com que era el jerarca catòlic del nord d'Itàlia, i l'home de referència del papa Pius XII, el cardenal apareixia sovint als diaris. El que més impressionava en Pino era el seu rostre; aquella cara riallera transmetia tendresa, però els ulls duien l'amenaça de la condemnació.

Clarament molest, el seminarista va replicar:

–Som a Milà, eminència, no pas a Londres.

–Tant se val –va dir en Schuster. Va posar una mà a l'espatlla d'en Pino i li va demanar que s'aixequés–. Com et dius, jovenet?

–Pino Lella.

–Pino?

–La mare em deia Giuseppino –va explicar ell, posant-se dret–. I em va quedar Pino.

El cardenal Schuster va observar en «Josepet» i va riure.

–Pino Lella. Caldrà recordar aquest nom.

Que algú com el prelat fes un comentari com aquell encara va confondre més el noi.

Trencant el silenci que s'havia imposat, va engegar:

–Ja ens havíem vist abans, monsenyor cardenal.

Això va sorprendre en Schuster.

–On va ser?

–A Casa Alpina, les colònies del pare Re a Madesimo. Fa anys.

L'altre va somriure.

–Recordo aquella visita. Vaig dir al pare Re que era l'únic sacerdot d'Itàlia amb una catedral més esplèndida que el Duomo i Sant Pere. El jove Barbareschi que veus aquí treballarà amb el pare Re a partir de la setmana vinent.

–Tant ell com Casa Alpina us agradaran –va apuntar el noi–. El muntanyisme és fantàstic, allà.

En Barbareschi per fi va somriure.

En Pino va fer una reverència amb inseguretat i es va disposar a recular, la qual cosa va semblar divertir el cardenal Schuster encara més. Li va dir:

–Em pensava que t'interessaven els llums...

El noi es va aturar.

–Sí.

–Ha estat idea meva –va explicar en Schuster–. Les apagades comencen aquesta nit. Només el Duomo estarà il·luminat a partir d'ara. Prego perquè els pilots dels bombarders la vegin i els commogui tant la seva bellesa que no la destrueixin. Van trigar gairebé cinc-cents anys a construir aquesta magnífica església. Seria una tragèdia que desaparegués en una sola nit.

En Pino va contemplar la treballada façana de l'enorme catedral. Construïda amb marbre de Candoglia d'un rosa clar, amb desenes d'agulles, balconades i pinacles, el Duomo semblava glaçat, imponent i il·lusori com els Alps a l'hivern. Li encantava esquiar i fer muntanyisme en aquells cims, gairebé tant com la música i les noies, i veure aquesta església sempre el transportava mentalment a l'alta muntanya.

Però ara el prelat considerava que la catedral i Milà corrien perill. Per primer cop, la possibilitat d'un atac aeri va semblar real per a en Pino.

Per això va preguntar:

–Així doncs, ens bombardejaran?

–Prego perquè no ho facin –va dir en Schuster–, però qui és prudent es prepara per al pitjor. Adeu, i que la teva fe et mantingui sa i estalvi els dies que s'acosten, Pino.

2

El cardenal de Milà es va allunyar i va deixar el noi impressionat; quan va tornar amb en Carletto i en Mimmo, semblaven igual d'estupefactes.

–Aquest era el cardenal Schuster –va observar en Carletto.

–Ho sé –va dir el seu amic.

–Heu estat parlant una bona estona.

–Ah sí?

–Sí –va intervenir el seu germà petit–. Què t'ha dit?

–Que recordaria el meu nom, i que els llums eren per evitar que els bombarders destruïssin la catedral.

–Ho veus? –va etzibar en Mimmo a en Carletto–. Ja t'ho he dit.

Aquest últim va mirar en Pino amb recel.

–Per què el cardenal Schuster hauria de recordar el teu nom?

L'altre va arronsar les espatlles.

–Potser li ha agradat com sona. «Pino Lella.»

En Mimmo va deixar anar un esbufec.

–En efecte, vius en un món de fantasia.

Van sentir un tro quan marxaven de la Piazza del Duomo, van creuar el carrer i van tirar per sota de la sublim arcada fins a la Galleria, el primer centre comercial cobert del món: dues amples galeries que s'encreuaven, amb tot de botigues protegides de la intempèrie per una cúpula de ferro i vidre. Quan els tres nois hi van accedir aquell dia, n'havien tret els panells de vidre i tan sols en quedava l'estructura, que projectava una trama d'ombres rectangulars sobre el recinte.

A mesura que els trons se sentien més a prop, en Pino veia la preocupació en molts dels rostres als passatges de la Galleria, però ell no compartia aquella inquietud. Els trons eren trons, no pas bombes esclatant.

–Flors? –va cridar una dona vora un carretó de roses acabades de tallar–. Per a la teva xicota?

–Quan la trobi ja tornaré –va dir en Pino.

–Potser haurà d'esperar anys perquè això passi, *signora* –va deixar anar en Mimmo.

En Pino va provar de clavar un calbot al seu germà petit. En Mimmo el va esquivar i va sortir corrent, cap a fora de la Galleria, a una plaça ornada amb una estàtua de Leonardo da Vinci. Enllà de l'estàtua, a l'altra banda del carrer i de les vies del tramvia, les portes de La Scala eren obertes per airejar el famós teatre de l'òpera. Afinaven les cordes dels violins i els violoncels, i un tenor assajava escales que portava el vent.

En Pino encara l'empaitava, però llavors es va fixar en una noia bonica... cabells negres, pell clara i ulls foscos i brillants. Travessava la plaça en direcció a la Galleria. El jove es va aturar de cop i la va observar. Ple de desig, li van faltar les paraules.

Quan la noia va haver passat de llarg, en Pino va mussitar:

–Em sembla que m'he enamorat.

–Un altre cop? –va engegar en Carletto, que venia rere seu.

En Mimmo va tornar amb ells.

–Algú acaba de dir que els aliats seran aquí per Nadal.

–Jo vull que els americans siguin a Milà abans –va comentar en Carletto.

–Jo també –va coincidir en Pino–. Més jazz! I menys òpera!

Arrencant a córrer, va saltar per sobre d'un banc buit i d'una barana corbada de metall que protegia l'estàtua de Leonardo. Va lliscar hàbilment sobre un curt tram de la superfície de la barana, abans de caure a l'altra banda i aterrar com un gat.

En Mimmo, que no estava disposat a deixar-se guanyar en res, també ho va intentar, però va acabar clavant-se una trompada al davant una dona rodanxona de cabells foscos i vestit amb estampat de floretes. Devia acostar-se als quaranta anys, potser ja els havia fet. Duia un estoig de violí i un ample barret de palla blau per protegir-se del sol.

3

La dona es va sobresaltar tant que gairebé li va caure l'estoig. Empipada, el va aferrar contra el pit mentre en Mimmo es queixava i es duia una mà a les costelles.

–Això és la Piazza della Scala! –el va renyar–. En honor del gran Leonardo! No tens cap mena de respecte? Ves a jugar a alguna altra banda, marrec malcriat.

–Creu que som uns marrecs? –va dir en Mimmo, inflant el pit–. Uns marrecs malcriats?

La dona va perdre la mirada al lluny i va contestar:

–Uns marrecs que no comprenen el que tenen realment davant dels seus nassos.

S'havien començat a formar uns núvols negres que enfosquien l'ambient. En Pino es va girar i va veure un enorme Daimler-Benz oficial de color negre que baixava pel carrer que separava la plaça del teatre de l'òpera. Unes banderoles nazis flamejaven a banda i banda del parafang. Una divisa de general coronava l'antena de la ràdio. En Pino va distingir la silueta del militar, assegut ben dret al seient del darrere. Per alguna raó la imatge li va provocar esgarrifances.

Quan es va tornar a girar, la violinista ja s'allunyava, enlairant el cap en actitud desafiant, per creuar el carrer rere el cotxe oficial nazi i entrar a l'òpera.

Els nois van reprendre la marxa, amb en Mimmo ranquejant i refregant-se el maluc dret sense parar de queixar-se. Però en Pino amb prou feines l'escoltava. Una jove de cabells rossos tirant a rogencs i ulls d'un blau pissarra venia per la vorera dreta directament cap a ells. Va calcular que devia tenir poc més de vint anys. En conjunt era bonica: nas delicat, pòmuls marcats i llavis que es corbaven instintivament en un somriure fàcil. Esvelta i d'alçada mitjana, portava un vestit d'estiu de color groc, i a la mà hi duia una bossa de roba per fer la compra. Es va desviar i va entrar en una fleca del davant.

–M'he tornat a enamorar –va assegurar en Pino, amb els dos palmells sobre el cor–. L'heu vista?

En Carletto va esbufegar.

–No pares, tu.

–Mai –va admetre ell, arrambant-se al vidre de la fleca per mirar a dins.

La jove ficava barres de pa dins la bossa. En Pino es va fixar que no duia anell a la mà esquerra, de manera que va esperar que pagués i sortís.

Quan ho va fer, se li va posar al davant, es va dur una mà al cor i va etzibar:

–Ho sento, *signorina*. La seva bellesa ha pogut més que jo i no m'ha quedat altre remei que intentar conèixer-la.

–Però ja t'has sentit bé? –se'n va burlar ella tot esquivant-lo i continuant el seu camí.

En passar-lo de llarg, en Pino va poder sentir la seva olor de dona i gessamí. Era embriagadora, com res que hagués flairat fins llavors.

Es va afanyar a seguir-la dient:

–És cert. Veig moltes joves boniques, *signorina*. Visc al barri de la moda, a San Babila. Hi ha moltes models.

Ella se'l va mirar de reüll.

–San Babila és un molt bon lloc per viure-hi.

–Els meus pares són els propietaris de Le Borsette di Lella, la famosa botiga de bosses de mà. La coneix?

–La meva... la meva senyora hi va comprar una bossa la setmana passada.

–Sí? –va dir en Pino, encantat–. Ho veu com soc de bona família? Li agradaria venir al cine amb mi aquesta nit? Fan *Ballant neix l'amor.* Amb Fred Astaire. Rita Hayworth. Ballen. Canten. Molt elegant. Com vostè, *signorina*.

Per fi es va girar per mirar-lo amb aquells ulls penetrants.

–Quants anys tens?

–Gairebé divuit.

Ella va riure.

–Ets massa jove per a mi.

–Només és una pel·lícula. Anem-hi com a amics. Per a això no soc pas massa jove, oi?

Ella no deia res, simplement continuava caminant.

–Sí? No? –va insistir en Pino.

–Aquesta nit hi haurà una apagada.

–Encara hi haurà llum quan comenci la projecció, i després l'acompanyaré a casa perquè no li passi res –li va assegurar ell–. A la nit hi veig com un gat.

La jove no va dir res durant unes quantes passes més, i a en Pino se li va enfonsar el cor.

–On la fan, aquesta pel·lícula? –va preguntar finalment.

Ell li va donar l'adreça i va dir:

–Ens trobem allà, doncs? A dos quarts de vuit davant la taquilla?

–Ets força simpàtic i la vida és curta. Per què no?

A en Pino se li va formar un gran somriure, es va dur la mà al pit i va dir:

–Fins aleshores.

–Fins aleshores –va dir ella. Va somriure i va creuar el carrer.

El noi va observar com se n'anava, se sentia invencible i sense alè, fins que hi va caure just quan la jove es girava per mirar-lo, divertida, mentre esperava el tramvia que pujava pel carrer.

–*Signorina*, disculpi –li va cridar–. Com es diu?

–Anna! –li va cridar ella.

–A mi em diuen Pino! Pino Lella!

El tramvia es va aturar entre escarritxos, ofegant-li el cognom i ocultant-la a la vista. Quan va prosseguir la ruta, l'Anna ja no hi era.

–No hi anirà pas –va dir en Mimmo, que havia estat rondant rere els dos tota l'estona–. Només ho ha dit perquè deixessis de seguir-la.

–És clar que vindrà –va replicar en Pino, abans de mirar en Carletto, que també els havia seguit–. Heu vist els seus ulls, els ulls de l'Anna, oi?

Abans que el germà i l'amic poguessin respondre, va llampeguejar i van caure les primeres gotes de pluja, consistents i cada cop més gruixudes. Tots van arrencar a córrer.

–Me'n vaig a casa! –va cridar en Carletto, i va trencar en una altra direcció.

Capítol 2

1

El cel va descarregar. Va començar el diluvi. En Pino seguia en Mimmo, corrent cap al barri de la moda, sense que li importés mullar-se. L'Anna aniria al cine amb ell. Havia dit que sí. I això el feia estar boig d'alegria.

Els germans estaven ben xops, llampegava fort i seguit quan es van aixoplugar a la Valigeria Albanese, la botiga i el taller de maletes de l'oncle en un edifici de color rovell del número set de la Via Pietro Verri.

Deixant un regalim d'aigua al darrere, els nois van entrar a la llarga i estreta botiga, que els va acollir amb la intensa olor del cuir nou. Les prestatgeries eren plenes de maletes, maletins, bosses de mà, carteres i baguls. A l'aparador hi havia moneders de pell trenada, portacigarretes i portadocuments meravellosament manufacturats. Hi havia dos clients: una dona gran a prop de la porta i, una mica més enllà, al racó, un oficial nazi amb uniforme negre i gris.

En Pino el va estudiar, però va sentir que la dona gran deia:

–Quina, Albert?

–El que li digui el cor –va dir l'home que esperava rere el taulell. Gros, de pit rodó com una bota de vi i amb bigoti, duia un elegant vestit de color gris clar, combinat amb una camisa blanca i un airós corbatí blau de pics.

–Però és que m'agraden les dues –va protestar la clienta.

Acariciant-se el bigoti i rient per sota el nas, l'home va replicar:

–Llavors compri les dues!

La dona va dubtar i va deixar escapar una rialleta nerviosa.

–Potser... d'acord, doncs!

–Fantàstic! Fantàstic! –va dir ell, fregant-se les mans–. Greta, em pots portar unes capses per a aquesta senyora tan divina i de gust tan exquisit?

–Ara mateix no puc, Albert –va contestar la Greta, la tia austríaca d'en Pino, que atenia el nazi. Era una dona alta i prima, de cabells curts i castanys, amb el somriure sempre a punt. L'alemany fumava tot examinant un portacigarretes folrat de cuir.

En Pino s'hi va oferir:

–Ja et porto les capses jo, oncle Albert.

L'oncle li va adreçar una mirada.

–Eixuga't abans de tocar res.

Pensant en l'Anna, el noi va enfilar cap a la porta del taller, que era darrere la tia i l'alemany. L'oficial es va girar per veure'l passar, i llavors en Pino es va fixar en les fulles de roure de les solapes, que l'identificaven com a coronel. Al frontal pla de la gorra d'oficial lluïa una *Totenkopf*, l'emblema de la petita calavera amb tíbies encreuades sota una àliga que engrapava una esvàstica. Era un *Geheime Staatspolizei*, un membre de la Gestapo, un oficial d'alt rang de la policia secreta de Hitler. De mitjana alçada i constitució, nas estret i llavis apagats, el nazi tenia uns ulls foscos i freds que no revelaven res.

Torbat, en Pino va travessar la porta i va accedir al taller, un espai molt més ampli i de sostre més alt. Cosidores i talladors custodiaven la feina de la jornada. Va trobar uns draps i es va eixugar les mans. A continuació va agafar dues capses de cartró amb el logotip Albanese gravat i es va disposar a tornar a la botiga, mentre els pensaments li tornaven feliçment a l'Anna.

Era bonica, i més gran, i...

Va dubtar abans d'empènyer la porta. El coronel de la Gestapo tot just marxava, sortint cap a la pluja. La tia d'en Pino, a l'entrada, observava com se n'anava, fent que sí amb el cap.

En Pino es va sentir més bé així que la dona va haver tancat la porta.

Va ajudar l'oncle a empaquetar les dues bosses de mà. Quan la clienta va marxar, l'oncle Albert va demanar a en Mimmo que tanqués la porta principal i que pengés el rètol de «Tancat» a l'aparador.

Així que el nebot ho va haver fet, l'oncle Albert va dir:

–Com es deia?

–*Standartenführer* Walter Rauff –va precisar la tia Greta–. El nou cap de la Gestapo del nord d'Itàlia. Ha vingut d'Ucraïna. En Tullio no li treu l'ull de sobre.

–En Tullio ha tornat? –va preguntar en Pino, sorprès i content alhora. En Tullio Galimberti tenia cinc anys més que ell, era el seu ídol i un amic íntim de la família.

–Ahir –va respondre l'oncle.

–En Rauff ha dit que la Gestapo ha requisat l'hotel Regina –va explicar la tia.

El seu marit va rondinar:

–De qui és, Itàlia... d'en Mussolini o d'en Hitler?

–Tant és –va dir en Pino, tractant de convèncer-se a si mateix–. La guerra acabarà aviat, arribaran els americans i se sentirà jazz a tot arreu!

L'oncle va negar amb el cap.

–Això depèn dels alemanys i del Duce.

–Has vist quina hora és, Pino? –va dir la tia–. Fa una hora que la teva mare us esperava a tots dos a casa perquè l'ajudéssiu a preparar la festa.

El noi va notar que el cor li feia un salt. A la mare valia més no fer-la empipar.

–Ens veurem més tard? –va preguntar, enfilant cap a la porta amb en Mimmo al darrere.

–No ens ho voldríem perdre pas –va respondre l'oncle.

2

Quan els nois van arribar al número tres de la Via Monte Napoleone, Le Borsette di Lella, la botiga de bosses dels pares, era tancada. En venir-li la mare al cap, en Pino es va neguitejar. Esperava que el pare fos a la vora per calmar aquell huracà humà. Mentre pujaven les escales els van arribar unes olors suculentes: xai i all rostint-se a foc lent, julivert fresc i pa calent acabat de sortir del forn.

Van obrir la porta de l'opulent pis de la família, que bullia d'activitat. La minyona habitual i una altra de llogada s'atrafegaven al menjador, parant les copes, la coberteria de plata i el servei de porcellana que es desaven al bufet. Al saló, un home alt, prim i d'espatlles carregades donava l'esquena a la sala amb un violí i un arc mentre tocava una peça que en Pino no coneixia. L'home va fallar una nota i va parar, remenant el cap.

–Papa? –el va cridar el noi amb veu baixa–. Que passa res?

En Michele Lella va abaixar el violí i es va girar, mossegant-se la galta per dins. Abans que pogués respondre, una nena de sis anys va irrompre al saló procedent de la cuina. La germana petita d'en Pino, la Cicci, es va aturar davant seu i va demanar:

–On eres? La mama no està gaire contenta amb tu. Ni amb tu, Mimmo.

En Pino no li va fer cas i es va concentrar en la locomotora amb davantal que venia de la cuina entre bufecs. Hauria jurat que veia sortir fum de les orelles de la mare. La Porzia Gemma com a mínim era trenta centímetres més baixa que el seu fill gran i, si fa no fa, pesava vint quilos menys. Però es va encarar al seu primogènit, es va treure les ulleres i les va bellugar davant seu.

–T'he demanat que fossis a casa a les quatre i ja és un quart de sis –va dir–. Et comportes com un nen. Em puc fiar més de la teva germaneta.

La Cicci va enlairar el nas i va assentir.

Per un instant, en Pino no va saber què dir. Però llavors se li va ocórrer de fer un posat abatut, encongir-se i agafar-se la panxa.

–Em sap greu, mama –va dir–. He fet un mos en una paradeta del carrer. I no se m'ha posat bé. Llavors ens ha sorprès l'aiguat i hem hagut d'esperar que passés a la botiga de l'oncle.

La Porzia va encreuar els braços i el va fitar. La Cicci li va imitar la postura.

La mare va esguardar en Mimmo.

–És cert, això, Domenico?

En Pino va mirar el germà dissimuladament.

L'altre va fer que sí amb el cap.

–Ja li he dit que la salsitxa no feia bona pinta, però no m'ha volgut escoltar. Ha hagut d'entrar a tres cafès per anar al lavabo. I a la botiga de l'oncle Albert hi havia un coronel de la Gestapo. Diuen que els nazis han requisat l'hotel Regina.

La mare va empal·lidir.

–Què?

En Pino va fer una ganyota i es va inclinar encara més.

–Hi he d'anar ara mateix...

La Cicci encara tenia la mosca al nas, però l'enuig de la mare s'havia tornat inquietud.

–Au, ves! I després renta't les mans.

En Pino va marxar corrents pel passadís.

Rere seu, la Porzia deia:

–On vas, Mimmo? Tu no et trobes malament.

–Mama –va protestar el noi–, en Pino se n'escapa de totes.

L'al·ludit no es va aturar a sentir la contrarèplica de la mare. Va deixar enrere la cuina i les seves delicioses aromes, i va pujar corrent les escales que duien al segon pis de la casa i al lavabo. S'hi va tancar deu respectables minuts, que va passar pensant en cada instant compartit amb l'Anna, sobretot en com s'havia girat, divertida, per sotjar-lo des de l'altra banda de les vies del tramvia. Es va enrojolar. Va encendre un llumí per dissimular la

manca de pudor al lavabo i va anar a estirar-se al llit, amb l'aparell d'ona curta sintonitzant la BBC i un programa de jazz que no es perdia mai.

La banda de Duke Ellington tocava «Cotton Tail», una de les seves preferides d'un temps ençà, i va cloure els ulls per meravellar-se amb el solo de saxo tenor de Ben Webster. En Pino s'havia penjat del jazz des del moment que va sentir un enregistrament de Billie Holiday i Lester Young interpretant «I Can't Get Started». I tot i que era una heretgia dir això a cals Lella (on imperaven l'òpera i la música clàssica), a partir d'aleshores creia que el jazz era la forma d'art musical més brillant. I per això mateix anhelava anar als Estats Units, el bressol del jazz. Era el seu somni més preuat.

Es preguntava com seria la vida allà. La llengua no suposava cap problema. S'havia criat amb dues mainaderes, una de Londres i l'altra de París. Parlava tres llengües gairebé des del dia que va néixer. S'escoltava jazz arreu dels Estats Units? Aquesta música tan enrotllada sonava en tot moment? I com devien ser les noies americanes? Eren tan boniques com l'Anna?

«Cotton Tail» es va acabar. Va començar «Roll 'Em» de Benny Goodman, amb un ritme de bugui-bugui que portava a un solo de clarinet. En Pino va saltar del llit, es va treure les sabates amb els peus i es va posar a ballar imaginant-se amb la bonica Anna en un esbojarrat Lindy Hop (ni guerra, ni nazis; només música, menjar, vi i amor).

Llavors es va adonar que la música estava massa alta, la va abaixar i va parar de ballar. No volia que el pare pugés les escales per esbroncar-lo altre cop a causa de la música. En Michele menyspreava el jazz. La setmana passada l'havia enxampat assajant la melodia bugui-bugui del «Low Down Dog», de Meade Lux, a l'Steinway de la família, i va ser com si hagués profanat un sant.

En Pino es va dutxar i es va canviar de roba. Pocs minuts després que les campanes de la catedral toquessin les sis de la

tarda, va tornar a pujar al llit per mirar per la finestra, oberta de bat a bat. Amb els núvols de tempesta com un simple record, els sorolls de costum ressonaven als carrers de San Babila. Les últimes botigues tancaven. La classe benestant i elegant de Milà s'afanyava a tornar a casa. Sentia les seves veus animades en una de sola, com un cor del carrer: dones rient per alguna petita alegria, canalla plorant per alguna tragèdia sense importància, homes discutint simplement per la tirada dels italians a l'enfrontament verbal i l'escarni de broma.

Es va sobresaltar amb el timbre de la casa sonant al pis de sota. Va sentir veus saludant-se i fent-se compliments. Va mirar l'hora. Un quart de set. La pel·lícula començava a les set, hi havia una bona caminada fins al cinema... i l'Anna.

En Pino ja treia una cama per la finestra, buscant amb el peu un sortint que duia a una escala d'incendis, quan va sentir una forta riallada rere seu.

–No hi serà pas –va dir en Mimmo.

–És clar que hi serà –va replicar el seu germà gran, sortint per la finestra.

Hi havia nou metres ben bons fins a terra, i el sortint no era gaire ample. Havia d'arrambar l'esquena contra la paret i avançar de costat fins a una altra finestra, a la qual s'havia d'agafar per arribar a una escala més enllà. Un minut més tard, però, ja era a terra, al carrer.

3

La marquesina del cinema no estava il·luminada a causa de les noves normes d'apagada de llums. Però el cor d'en Pino es va inflamar en veure els noms de Fred Astaire i Rita Hayworth al cartell. Li encantaven els musicals de Hollywood, sobretot els que tenien música swing. I havia tingut somnis sobre Rita Hayworth que... en fi...

Va comprar dues entrades. Mentre altres clients accedien en fila a l'interior del cinema, ell es va quedar a fora buscant l'Anna amb la vista a l'asfalt i a les voreres. Va esperar fins a sentir la buidor devastadora de saber que no hi aniria pas.

–T'ho he dit –va remugar en Mimmo, esmunyint-se al seu costat.

En Pino volia estar emprenyat, però no podia. En el fons admirava l'empenta i els nassos que hi posava el seu germanet, l'enginy i la murrieria que demostrava tenir. Li va lliurar una entrada.

Tots dos van passar cap a dins i van trobar seient.

–Pino –va dir el seu germà abaixant la veu–. Quan vas fer l'estirada? Amb quinze anys?

Ell va reprimir un somriure. En Mimmo sempre es capficava per la seva curta alçada.

–No, fins que en vaig fer setze, ben mirat.

–Però no podria haver estat abans?

–Potser.

Els llums es van apagar i va començar un noticiari feixista. En Pino encara estava moix per la plantada de l'Anna quan el Duce va aparèixer a la pantalla. Vestit de general en cap, amb un jaqueta plena de medalles, cinturó per damunt, guerrera, pantalons de muntar i botes negres i enllustrades de canya alta, Benito Mussolini caminava amb un dels seus comandants d'operacions per un penya-segat sobre la mar Lígur.

El narrador deia que el dictador italià inspeccionava fortificacions. A la pantalla, el Duce enllaçava les mans a l'esquena mentre caminava. La barbeta de l'emperador, apuntant a l'horitzó. L'esquena, arquejada. El pit, inflat cap al cel.

–Sembla un pollastre –va comentar en Pino.

–Xxxt! –va fer el seu germà–. No tan alt.

–Per què? Cada cop que el veus, sembla que hagi de posar-se a fer: «Coc-coc-coc!»

El seu germà va deixar escapar una rialleta mentre el noticiari continuava presumint de les defenses d'Itàlia i del creixent

protagonisme de Mussolini a l'escena mundial. Era pura propaganda. En Pino escoltava la BBC cada nit. Sabia que el que estava mirant no era cert i es va alegrar quan el noticiari va acabar i va començar la pel·lícula.

Aviat es va submergir en la trama còmica i en la memorable escena en què la Hayworth ballava amb l'Astaire.

–Rita... –va engegar en Pino amb un sospir, després d'un seguit de moviments en espiral que van fer voleiar el vestit de la Hayworth cames amunt com la capa d'un torero–. És tan elegant, igual que l'Anna.

En Mimmo va fer una ganyota de desaprovació.

–T'ha plantat.

–Però era molt guapa –va xiuxiuejar en Pino.

Va sonar una sirena d'alarma antiaèria. La gent va començar a cridar i a saltar dels seients.

La pantalla es va congelar en un primer pla de l'Astaire i la Hayworth ballant galta contra galta, tot llavis i somriures davant el pànic dels espectadors.

Mentre el fotograma es fonia en la pantalla, els canons antiaeris tronaven a fora del cinema i els primers bombarders aliats, sense arribar a ser vistos en cap moment, obrien les bodegues per desfermar un infern de foc i destrucció sobre Milà.

(Firma del titolare)